

Născută în Fort Worth, Texas, în 1921, **Patricia Highsmith** și-a petrecut o mare parte din viața adultă în Elveția și Franța. A absolvit Barnard College, unde a studiat limbile engleză, latină și greacă. Primul ei roman, *Străinii din tren* (*Strangers on a Train*), publicat în 1950, a avut un mare succes comercial și a fost ecranizat de Alfred Hitchcock. Următorul roman, *Carol* (*The Price of Salt*), refuzat de editura la care apăruse prima carte din cauza tematicii homosexuale, l-a publicat sub pseudonimul Claire Morgan, în 1952. Cel mai popular personaj creat de Patricia Highsmith rămâne însă Tom Ripley, eroul din *Talentatul domn Ripley* (*The Talented Mr. Ripley*, 1955) și din alte patru romane.

Autoare a peste douăzeci de cărți, Patricia Highsmith este laureată a mai multor premii literare: O. Henry Memorial Award, Edgar Allan Poe Award, Le Grand Prix de Littérature Policière și Premiul Asociației Scriitorilor de Romane Polițiste din Marea Britanie. A murit în Elveția, la 4 februarie 1995.

PATRICIA
HIGHSMITH

CAROL

Traducere din limba engleză și note
IOANA VĂCĂRESCU

LITERA

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

1

În cantina de la Frankenberg, pauza de prânz atinsese momentul de vârf al aglomerației.

Nu mai era nici un loc la mesele lungi, dar soseau întruna valuri de oameni, așezându-se la coadă în spatele separatoarelor din lemn de lângă casa de marcat. Cei care își luaseră deja tăvile cu mâncare hoinăreau printre mese, în căutarea unui loc în care să se poată strecura sau a unei mese de la care se pregătea cineva să plece, însă nu era nimic liber. Larma vaselor, a scaunelor, a vocilor, a picioarelor târșăite și scârțâitul turnichetelor în încăperea cu pereții goi erau asemenea zgomotului făcut de o singură mașinărie imensă.

Therese mânca pe fugă, cu broșura „Bun venit la Frankenberg” proptită de o zaharniță, în fața ei. Citise din scoarță-n scoarță cârticica groasă, cu o săptămână înainte, în prima zi de instructaj, dar nu avea la ea altceva de citit și în cantina angajaților simțea nevoia să se concentreze la ceva. Așa că a citit din nou despre pachetul de concediu, despre concediul de trei săptămâni de care se bucurau angajații cu vechime de cincisprezece ani, și a mâncat meniul zilei – o felie cenușie de friptură de vită, alături de o bilă de piure acoperită cu sos marونی, o grămjăjoară de mazăre și, într-un păhărel minuscul din carton, un boț de hrean. Încerca să-și imagineze cum ar fi fost să lucreze de cincisprezece ani în magazinul Frankenberg, însă îi era imposibil. Angajații cu vechime de douăzeci și cinci de ani se bucurau de un concediu de patru săptămâni, așa scria în broșură. Magazinul organiza și o tabără pentru vacanțele de

vară și de iarnă. Ar fi trebuit să aibă și o biserică, se gândea ea, și un spital unde să se nască copiii angajaților. Organizarea magazinului semăna atât de mult cu cea a unei închisori, încât uneori o înspăimânta gândul că făcea parte din acel organism uriaș.

A întors filele cu repeziciune, văzând la un moment dat scris mare, cu litere negre ca tăciunele: „Ești tu omul potrivit pentru Frankenberg?”

Și-a îndreptat privirea spre ferestre, încercând să se gândească la altceva. La acel pulover norvegian elegant, negru cu roșu, pe care îl văzuse la Saks și pe care avea să i-l ia lui Richard de Crăciun, dacă nu găsea un portofel mai frumos decât cele pe care le văzuse până atunci, încadrându-se în suma de douăzeci de dolari. La varianta de a merge cu familia Kelly la West Point pentru un meci de hochei, duminica următoare. Fereastra pătrată, uriașă, din partea opusă a încăperii arăta ca un tablou de... cine să fi fost? Mondrian. Un mic ochi de geam al ferestrei din colț se deschidea spre cerul alburui, iar prin el nu zbura nici o pasăre. Oare ce fel de decor s-ar fi putut face pentru o piesă a cărei acțiune avea loc într-un magazin? Gata, se întorsese la realitate.

„Lucrurile stau cu totul altfel pentru tine, Terry”, îi spusese Richard. „Tu ești convinsă până în măduva oaselor că în câteva săptămâni scapi de aici, însă ceilalți nu se bucură de o asemenea convingere.” Richard îi spusese că putea merge în Franța în vara următoare. Că avea să meargă în Franța. O invitase el și nu avea nici un motiv să nu meargă. Iar prietenul lui Richard, Phil McElroy, îi scrisese că era posibil să-i găsească luna viitoare un post într-o companie de teatru. Therese nu-l cunoscuse încă pe Phil, dar se îndoia că acesta îi putea găsi un loc de muncă. Cutreierase New Yorkul în lung și în lat încă din septembrie, apoi îl cutreierase din nou și încă o dată - nu găsisese nimic. Cine ar fi oferit un post, în mijlocul iernii, unei ucenice de scenograf, ba chiar unei ucenice începătoare? Nu i se părea verosimil nici ca în vara următoare să se afle în Europa cu Richard - așezați pe terasa unei cafenele, mergând cu el la Arles, descoperind peisajele pictate de Van Gogh, alegând împreună cu Richard orașele

în care să poposească o vreme și să picteze. În ultimele câteva zile, de când începuse să lucreze la magazin, lucrurile acestea păreau și mai puțin reale.

Știa exact ce o deranja la magazin. Era genul de lucru pe care nici n-ar fi încercat să i-l explice lui Richard. Era ca și cum magazinul ar fi amplificat lucrurile care pe ea o deranjaseră dintotdeauna, de când se știa. Era vorba despre gesturile inutile, despre sarcinile fără sens care o împiedicau să facă ceea ce-și dorea, ceea ce ar fi putut face - iar aici, mai precis, era vorba despre procedurile complicate legate de încasări, de întâmpinarea clienților, de pontatoare, care nu-i lăsau pe oameni să-și facă treaba cum trebuie. Avea sentimentul că angajații nu comunicau între ei și că trăiau pe un plan cu totul greșit, astfel încât semnificația, mesajul, iubirea și orice altceva ar fi existat în viața lor nu își găseau niciodată exprimarea. Își amintea de conversațiile purtate la mese, pe canapele, cu oameni ale căror cuvinte păreau să plutească pe deasupra unor lucruri moarte, neclintite, care nu atingeau niciodată coarda vibrantă a vieții. Iar dacă încerca să atingă o coardă vie, ceilalți o priveau cu figurile ascunse sub măștile obișnuite, rostind cuvinte atât de perfecte în banalitatea lor, încât n-ar fi crezut că sunt niște subterfugii. Apoi era singurătatea, accentuată de faptul că vedea în magazin aceleași fețe zi după zi, câteva persoane cărora le-ar fi putut vorbi, însă nu o făcea niciodată sau nu putea niciodată să o facă. Era cu totul altceva când trecea câte un autobuz pe lângă ea: figurile de la geam păreau să-i vorbească, le vedea o dată și apoi dispăreau pentru totdeauna.

Se întreba, stând în fiecare dimineață la coada pentru pontaj de la subsol, separând cu ochii angajații obișnuiți de cei temporari, cum ajunsese acolo. Răspunsese unui anunț, desigur, dar asta nu explica mâna sorții. Se întreba și ce avea să urmeze, în locul unui post de scenografă. Viața ei era un șir de zigzaguri. Avea nouăsprezece ani și era neliniștită.

„Trebuie să înveți să ai încredere în oameni, Therese. Ține minte asta”, îi spusese adeseori sora Alicia. Și adesea, chiar foarte des, Therese încerca să-i asculte sfatul.

– Sora Alicia, a rostit Therese încet, simțind că silabele pline îi dau putere.

S-a îndreptat de spate și a luat furculița în mână, observând că se apropia de ea băiatul care debarasa mesele.

Vedea chipul surorii Alicia, îngust și roșu ca o piatră de cuarț când era atins de soare, și tresăltările pieptarului ei albastru apretat, silueta înaltă, osoasă, a surorii Alicia apărând de după un colț al holului, între mesele din email alb ale rectoriului. Sora Alicia într-o mie de locuri, găsind-o cu privirea scrutătoare a ochilor ei mici și albaștri, printre celelalte fete, privind-o altfel – știa Therese – decât pe celelalte fete, însă păstrând neclintită linia dreaptă a buzelor rozalii subțiri. Își amintea cum îi dăruise sora Alicia o pereche de mănuși din lână verde, învelite în foiță de mătase; nu zâmbise, doar i le întinsese, fără o vorbă, în ziua în care împlinise opt ani. Sora Alicia îi spusese, cu aceeași expresie neclintită a gurii, că trebuie să treacă clasa la aritmetică. Cui îi mai păsase dacă trecea sau nu la aritmetică? Therese păstrase mănușile verzi pe fundul dulăpiorului de tablă de la școală mulți ani după ce sora Alicia se mutase în California. Foița de mătase se învechise și se înmuiase ca o pânză de pe vremuri, iar ea tot nu purtase mănușile. În cele din urmă, i-au rămas mici.

Cineva a mutat zaharnița, iar broșura sprijinită de ea a căzut.

Therese a privit mâinile din fața ei – mâinile grăسune, îmbătrânite ale unei femei. Amestecau în cafea, rupeau o chiflă cu un ușor tremur de nerăbdare, întingeau cu lăcomie jumătate de chiflă în sosul din farfuria identică cu a lui Therese. Pielea era uscată, între ridurile încheieturilor avea praf, însă pe mâna dreaptă purta un inel țipător, din filigran de argint cu o piatră verde transparentă. La mâna stângă purta o verighetă de aur, iar în colțurile unghiilor avea urme de oă roșie. Therese a privit cum mâna ducea o furculiță plină cu mazăre în sus și a știut cum arăta figura femeii fără să fie nevoie să o privească. Arăta ca toate femeile de cincizeci de ani care lucrau la Frankenberg, chinuite de o epuizare eternă și de spaimă, cu ochii deformați în spatele ochelarilor care îi măreau sau îi făceau să pară mai mici, cu obraji

mâzgăliți cu un ruj ce nu reușea să lumineze cenușiul de dedesubt. Therese nu putea ridica privirea.

– Ești nouă, nu?

Vocea răsunase limpede și vioaie în vacarmul din cantină, pe un ton aproape melodios.

– Da, a răspuns Therese și a ridicat privirea.

Își amintea figura aceea. Era figura pe care citise epuizarea înspăimântătoare, cea care îi deschisese ochii spre tristețea tuturor figurilor din jur. Era femeia pe care o văzuse Therese târându-se pe treptele de marmură de la mezanin într-o seară, pe la ora 6.30, când magazinul era gol; se sprijinea de balustrada lată ca să mai ușureze un pic greutatea suportată de picioarele cu monturi. Therese își spusese: nu e bolnavă, nu e o cerșetoare, pur și simplu lucrează aici.

– Și te descurci?

Acum îi zâmbea, parcă accentuând pliurile oribile de sub ochi și din jurul gurii. Ochii îi erau acum plini de viață, însuflețiți de duioșie.

– Te descurci? a repetat femeia, din cauza larmei de voci și vase din jurul lor.

Therese și-a umezit buzele.

– Da, mulțumesc.

– Îți place aici?

Therese a încuviințat din cap.

– Ați terminat?

Un tânăr cu șorț alb a apucat cu un deget autoritar farfuria femeii.

Femeia a făcut un gest stingher, expeditiv. A tras spre ea farfuriuța cu felii de piersici în compot. Piersicile, asemenea unor pești portocalii lipicioși, alunecau peste marginea lingurii de fiecare dată când o ridica. Evadau toate, cu excepția uneia, pe care femeia o mânca.

– Eu sunt la etajul doi, la raionul de pulovere. Dacă ai nevoie de ceva – a rostit în grabă femeia, ca și cum s-ar fi străduit să-i transmită un mesaj înainte de a fi întrerupte sau despărțite –, vino să stăm de vorbă. Eu sunt doamna Robichek, doamna Ruby Robichek, numărul 544.

– Vă mulțumesc mult, a răspuns Therese.

Dintr-odată, urâtenia femeii s-a topit, pentru că ochii ei de un maroniu roșcat erau blânzi și o priveau cu interes din spatele ochelarilor. Therese simțea cum îi bătea inima, ca și cum tocmai ar fi prins viață. Femeia s-a ridicat de la masă și Therese i-a urmărit silueta îndesată cum se îndepărta, până s-a pierdut în mulțimea care aștepta în spatele separatoarelor din lemn.

Therese nu a vizitat-o pe doamna Robichek, însă o căuta cu privirea în fiecare dimineață, când angajații se revărsau în clădire, pe la nouă fără un sfert, o căuta cu privirea în lifturi și la cantină. Nu o vedea niciodată, dar era plăcut să aibă pe cine să caute cu privirea prin magazin. Era foarte important că o putea căuta.

Aproape în fiecare dimineață, când sosea la muncă, la etajul șase, Therese se oprea o clipă și privea un anumit tren de jucărie. Era așezat separat, pe o masuță, în apropierea lifturilor. Nu era un tren imens, ca cel care circula pe jos, în partea din spate a raionului de jucării, dar în micuțele lui pistoane se simțea o furie pe care trenurile mai mari nu o aveau. Mânia și frustrarea exprimate de micuțul tren, pe șina lui circulară ca un cerc vicios, o fermecau pe Therese.

„Rrr!“ – spunea repezindu-se orbește în tunelul din hârtie creponată. Și „Rrr!“ la ieșire.

Trenulețul mergea mereu, de fiecare dată când ea cobora din lift dimineața, în fiecare seară, la plecare. Simțea că micul tren blestema mâna care apăsa pe butonul lui în fiecare zi. În zvâcnetul locomotivei în jurul curbelor, în repeziciunea sălbatică cu care alerga pe distanțele drepte, Therese citea o evadare febrilă și inutilă din mâinile unui stăpân tiranic. Trăgea trei vagoane de pasageri în care se zăreau profilurile neclintite ale unor siluete umane minuscule; în spatele lor era un vagon deschis, cu bușteni în miniatură făcuți din lemn adevărat, un vagon de cărbune fals și un vagon de serviciu, care pocnea la curbe și se agăța de trenul grăbit ca un copil de fusta mamei. Părea o ființă ce își pierduse mințile pentru că fusese închisă, ca ceva ce murise deja, dar nu avea să piară niciodată, ca vulpile sprintene și poznașe din grădina zoologică din Central Park. Băteau aceleași câteva cărări la nesfârșit, în cuștilor lor bine împrejmuite.

În dimineața aceasta, Therese s-a întors repede cu spatele spre tren, continuându-și drumul spre raionul de păpuși, unde lucra.

La nouă și cinci raionul de jucării prindea viață. Husele din stofă verde erau luate de pe tejghelele lungi. Jucăriile mecanice începeau să arunce mingile în aer și să le prindă, să împuște cu bile și să rotească țintele. Masa cu animale de fermă începuse să mănânce, să mugească și să behăie. În spatele lui Therese începuse un „ram-tam-tam“ obositor, cântecul imensului soldat din tinichea ce stătea cu fața spre lifturi și bătea în tobă toată ziua. De la masa cu materiale pentru lucru manual și înclinații artistice se desprindea un miros de plastilină, ce îi aducea aminte de atelierul pentru lucru manual de când era mică, dar și de un soi de criptă din curtea școlii, unde se zvonea că era chiar un mormânt adevărat, și unde ea își băga nasul, adulmecând printre barele de metal.

Doamna Hendrickson, șefa raionului de jucării, lua păpuși de pe rafturi și le așeza crăcănate pe mese.

Therese a salutat-o pe domnișoara Martucci, care ședea la tejghea, dând ritmic din cap: își număra bancnotele și monedele din săculețul cu bani. Era atât de concentrată încât nu a putut să o salute pe Therese decât cu o aplecare mai adâncă a capului. Therese a numărat cei 28,50 de dolari din propriul săculeț și a notat suma pe o bucată de hârtie albă, destinată plicului cu bonuri, apoi a mutat banii, grupându-i pe valori, în sertarul casei de marcat.

Deja apăreau dinspre lifturi primii clienți, ezitând preț de o clipă, cu privirea uimită, aproape alarmată, pe care o aveau mereu oamenii constatând că ajunseseră la raionul de jucării, și pornind apoi după treburile lor.

– Aveți păpușile care se udă? a întrebat-o o femeie.

– Aș vrea păpușa asta, dar cu rochie galbenă, a spus o alta, împingând spre ea o păpușă, iar Therese s-a întors și i-a adus de pe un raft păpușa dorită.

Gura și obrajii femeii semănau cu ai mamei ei, a observat Therese; avea obrajii găunoși, ciupiți de vărsat, sub rujul roz-închis, iar buzele subțiri și roșii erau înconjurte de riduri verticale.